

בבית המשפט העליון

ע"ב 6615/22

השופט י' אלרון:

יש טעם רב בהשגות המערער על החלטת יו"ר ועדת הבחירות, הן במישור הסמכות, הן במישור ההסתמכות, אשר תוצאתה שלילת זכותו להתמודד בבחירות הקרובות לכנסת ה-25. משכך, אף לגישתי יש לקבל את הערעור, אולם נימוקיי שונים.

תמצית רקע עובדתי

1. הרקע העובדתי המלא נפרס בהרחבה בחוות דעתה של חברתי, הנשיאה א' חיות. משכך, אסתפק בסקירה תמציתית בלבד. המערער, חבר הכנסת לשעבר עמיחי שיקלי (לעיל ולהלן: המערער או שיקלי), נבחר לכנסת ה-24 במסגרת רשימת סיעת ימינה. במועד כינון הממשלה, אשר באותה העת עמד בראשה יו"ר סיעת ימינה (להלן: ימינה או סיעת ימינה), חבר הכנסת נפתלי בנט, המערער הצביע נגד מתן אמוץ בממשלה. בחלוף כ-10 חודשים ימינה ביקשה להכריז על המערער כפורש מהסיעה. ביום 25.4.2022 ועדת הכנסת קיבלה את בקשתה (להלן: החלטת ועדת הכנסת).

סעיף 61(ג) לחוק הכנסת, התשנ"ד-1994 (להלן: חוק הכנסת), קובע "על החלטת ועדת הכנסת על פי סעיף זה, רשאי חבר הכנסת לערער לבית המשפט המחוזי בירושלים, שידון בערעור בשלושה". שיקלי מימש זכות זו והגיש ערעור לבית המשפט המחוזי. בדיון בערעור, לאחר שטענות הצדדים נשמעו בהרחבה, ביוזמת בית המשפט ונוכח עמדת באת-כוח ועדת הכנסת אשר תובא בפירוט בהמשך, הושגה הסכמה שלאורה ניתן פסק דין (לעיל ולהלן: פסק הדין) כדלקמן:

"לאחר שהתקיים דיון ונשמעו טענות הצדדים, המערער ביקש לחזור בו מהערעור מהטעמים שפירט בא-כוחו ולאחר ששמע את דברי ב"כ משיבים 1-3. לפיכך, הערעור נדחה. רשמנו לפנינו את עמדת ב"כ המשיבים 1-3, לפיה בנסיבות ערעור זה, אם המערער יתפטר בארבעת הימים הקרובים הדבר ייחשב מבחינת הכנסת כהתפטרות בסמוך למועד הפרישה. אף אנו סבורים כי בנסיבות העניין מדובר בעמדה ראויה העולה בקנה אחד עם החוק ועם עובדות המקרה."

2. על מנת להבין את הרציונל שבבסיס ההסכמה שהושגה ועוגנה בפסק הדין, יש לפנות לסעיף 6א(א) לחוק-יסוד: הכנסת (להלן: החוק): "חבר הכנסת שפרש מסיעתו ולא התפטר מכהונתו סמוך לפרישתו, לא ייכלל, בבחירות לכנסת שלאחריה, ברשימת מועמדים שהגישה מפלגה שהיתה מיוצגת על ידי סיעה של הכנסת היוצאת [...]". מאחר שהכנסת ה-24 התפזרה בתקופה שבין הגשת הערעור לדיון בו, זו הסנקציה שעמדה לנגד עיני הצדדים באותה העת ואשר ממנה המערער ביקש להימנע.

3. בחלוף יומיים, ובמסגרת סד הזמנים שנקבע בפסק הדין, המערער מילא את חלקו בהסדר שגובש עמו והתפטר מכהונתו בכנסת ה-24. כחודשיים לאחר מכן שובץ ברשימת מפלגת הליכוד, המערערת 2 (להלן: הליכוד), לכנסת ה-25. בהמשך לכך, ביום 19.9.2022, המשיבות 2-3 ביקשו לקבוע כי המערער אינו כשיר להיות מועמד ברשימת הליכוד. בבקשה זו הכריע יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-25 (להלן: יו"ר ועדת הבחירות), אשר קבע כי אין להכיר במערער כמי שהתפטר "בסמוך לפרישתו" ומשכך ועדת הבחירות המרכזית מנועה מלאשר את מועמדותו ברשימת הליכוד לבחירות הקרובות.

4. שיקלי העלה לפנינו השגות רבות נגד החלטה זו. המרכזיות שבהן מתייחסות לסמכות יו"ר ועדת הבחירות המרכזית, לקביעה כי בנסיבות העניין לא התפטר "בסמוך לפרישתו" ולכך שלא התקבלה טענתו כי נוכח פסק הדין התגבשה מצדו הסתמכות.

5. טרם אפנה לדיון והכרעה בסוגיות אלו אוסיף הערה מקדמית. מאחר שהערעור ששיקלי הגיש על החלטת ועדת הכנסת נדחה, נקודת המוצא בהליך שלפנינו היא כי שיקלי פרש מסיעת ימינה. בהמשך לכך, עלינו לבחון האם צדק יו"ר ועדת הבחירות המרכזית בקביעתו כי התפטרות המערער מכהונתו כחבר כנסת ביום 12.7.2022, לא נעשתה "סמוך לפרישתו".

בהינתן זאת, ועל רקע טענות חלק מהצדדים לערעור, אני רואה להדגיש כי עלינו להימנע מלהתיימר להכריע האם התנהלות כזו או אחרת אותה ביצעו המערער, ימינה או כל גורם פוליטי אחר, עולה בקנה אחד עם אידיאולוגיה מסוימת או לא. בכפוף להוראות הדין, בחינה האם נבחר הציבור פעלו בהתאם לאידאולוגיה אשר בשמה נבחרו לתפקידם ראוי כי תיעשה על ידי הציבור ולא על ידי בית המשפט. ממילא, ספק בעיני אם כלל ניתן לבחון סוגיות שכאלו על בסיס כללים משפטיים גרידא. אין לי אלא לשוב על עמדתי כפי שבאה לידי ביטוי בעניין שפיר המתאימים, בשינויים מסוימים, גם לענייננו:

"[...] אני סבור כי הביקורת האפקטיבית העיקרית לבחינת ה"צידוק" להחלטות חברי הכנסת היא זו המופעלת כלפיהם על ידי בוחריהם – ולא על ידי בית המשפט. ציבור הבוחרים אינו אדיש לפעולות חברי הכנסת, ומודע היטב להחלטותיהם הכרוכות בפשרות פוליטיות שונות. בכוחו להשפיע על חברי הכנסת הן באופן ישיר על ידי פניה אליהם, הן באופן עקיף ביום הבחירות. הדברים נכונים ביתר שאת בהקשר הנוכחי, שכן זמן קצר יחסית לאחר חקיקת הוראת השעה פוזרה הכנסת, והתקיימו בחירות נוספות שבמרכזן עמדו הפשרות הפוליטיות שאומצו על ידי חברי הכנסת ה-23. מנגד, דומה כי המנדט הנתון לבית משפט זה לבחון את ה"צידוק" להחלטות חברי הכנסת מוגבל למדי – אם בכלל" (בג"ץ 5969/20 שפיר נ' הכנסת, פסקה 9 לחוות דעתי (23.5.2021)).

אכן, לעיתים קו הגבול שבין המגרש הפוליטי למגרש המשפטי מיטשטש. כזה הוא ההליך שלפנינו, המחייב משנה זהירות מפני חריגה מהזירה המשפטית לזירה הפוליטית. מה שנראה בעיניו של אחד כדרך התנהלות התואמת לאידאולוגיה מסוימת או להבטחות שניתנו לבוחר במהלך קמפיין בחירות, נראה שונה לחלוטין בעיניו של אחר. אף לא לנו "לחלק ציונים" להתנהלות המערער או סיעת ימינה, לשבט או לחסד. אם נסטה מכך ונחווה את דעתנו באשר להתנהלות חברי כנסת בזירה הפוליטית, נחרוג מתפקידנו, נערער את האיזון שבין הרשויות ונפגע באמון שהציבור רוחש לבית המשפט וכך גם ליו"ר ועדת הבחירות בהיותו שופט בית המשפט העליון.

הזכות להתמודד בבחירות והגבלתה בסעיף 6א לחוק

6. הזכות להתמודד בבחירות, המעוגנת בסעיף 6(א) לחוק, תוארה על ידי הנשיא מ' שמגר בתור "[...] זכות יסוד מדינית, אשר בה באים לידי ביטוי רעיון השוויון, חירות הביטוי וחופש ההתאגדות, ומכאן כי זכות זו היא מן הסימנים המובהקים של חברה דמוקרטית" (ע"ב 2/84 ניימן נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת האחת-עשרה, פ"ד לט(2) 225, 266 (1985); ראו גם: רע"א 7504/95 יאסין נ' רשם המפלגות, פ"ד נ(2) 45, 59 (1996); א"ב 1095/15 ועדת הבחירות המרכזית לכנסת העשרים נ' ח"כ חנין זועבי, פסקה 5 לחוות דעתה של הנשיאה מ' נאור (10.12.2015)).

לצד האמור, זכות זו, בדומה לזכויות יסוד נוספות, אינה מוחלטת. ישנם מקרים שבהם המחוקק ראה לנכון להגבילה משיקולים שונים (ראו למשל, סעיפים 6(א), 7 ו-7א(א) לחוק). במרוצת השנים בית משפט זה קבע כי הגבלות על הזכות להתמודד בבחירות יש לפרש בצמצום בשל החשש להגבלת זכות יסוד אזרחית זו יתר על המידה (ראו: א"ב 852/20 ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-23 נ' ח"כ היבא יזבק, פסקה 3 לחוות

דעתי (9.2.2020) והאסמכתאות הנכללות שם). ההגבלה שבמוקד הערעור היא הקבועה בסעיף 6א לחוק. בשל חשיבות סעיף זה לענייננו, אפנה אליו במלואו:

6א. (א) חבר הכנסת שפרש מסיעתו ולא התפטר מכהונתו סמוך לפרישתו, לא ייכלל, בבחירות לכנסת שלאחריה, ברשימת מועמדים שהגישה מפלגה שהיתה מיוצגת על ידי סיעה של הכנסת היוצאת; הוראה זו לא תחול על התפלגות סיעה בתנאים שנקבעו בחוק.

(ב) לענין סעיף זה –

“פרישה מסיעה” - לרבות הצבעה במליאת הכנסת שלא בהתאם לעמדת הסיעה בענין הבעת אמון לממשלה או אי-אמון בה; ואולם הצבעה כאמור לא תיחשב כפרישה אם חבר הכנסת לא קיבל כל תמורה בעד הצבעתו; “תמורה” - במישרין או בעקיפין, בהבטחה או בהתחייבות לעתיד, ולרבות הבטחת מקום ברשימת מועמדים לכנסת, או מינוי חבר-הכנסת עצמו או אדם אחר לתפקיד כלשהו.”

7. הרקע לחקיקת סעיף זה נסקר בהרחבה בחוות דעתה של הנשיאה א' חיות בעניין קלנר (ע"א 4799/19 ח"כ אריאל קלנר נ' הליכוד - מפלגה לאומית ליברלית, פסקאות 13-10 (28.7.2019)); ותכליתו הובהרה זה מכבר בפסיקה [...] לצמצם את האפשרות שחבר כנסת שנבחר במסגרת רשימת מועמדים מסוימת יפרוש מסיעתו יחד עם המנדט שנתן ציבור הבוחרים לרשימה ממנה פרש, ויפעל בכנסת באופן המנוגד למצעה ולעמדותיה של הסיעה, תוך סיכול רצון הבוחר...” (בג"ץ 1759/06 מפלגת העבודה נ' יו"ר וועדת הבחירות המרכזית, פסקה 8 (14.8.2006) (להלן: עניין העבודה)). במידה רבה, הייחודיות שבהגבלת הזכות להיבחר בנסיבות אלו נובעת מכך שתכליתה להגן על רצון הבוחר ולכבדו, דווקא באמצעות הגבלת זכותו של חבר כנסת מסוים מלהתמודד בבחירות.

לאחר סקירה תמציתית זו, אפנה כעת להכרעה בסוגיות אשר במחלוקת בענייננו שלנו.

סמכות יו"ר ועדת הבחירות

8. לטענת המערער, יו"ר ועדת הבחירות לא היה מוסמך לדון ולהכריע לבדו בבקשה לקבוע כי הוא אינו כשיר להיות מועמד ברשימת הליכוד. לשיטתו, סמכות זו מוקנית בחוק לוועדת הבחירות המרכזית ואף לא ניתן לאצול אותה ליו"ר הוועדה.

9. כשלב ראשון לבחינת טענה זו, אפנה לסעיף 63 לחוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], התשכ"ט-1969 (להלן: חוק הבחירות):

”רשימת מועמדים שאינה מנועה מלהשתתף בבחירות לכנסת לפי סעיף 7א לחוק-יסוד: הכנסת ושהוגשה כהלכה, או שתוקנה לפי סעיף 62, תאשר אותה הועדה המרכזית ותודיע על כך, לא יאוחר מהיום ה-30 שלפני יום הבחירות, לבא כוח הרשימה ולממלא מקומו.”

סעיף זה, הקובע בידי מי הסמכות לאשר רשימת מועמדים מתייחס אפוא ל”ועדה המרכזית” (שהיא בהתאם לסעיפים 1 ו-15(א) לחוק הבחירות – ועדה הבחירות המרכזית). סעיף 24(ב) לחוק הבחירות מוסיף, כי החלטות ועדת הבחירות המרכזית “יתקבלו ברוב קולות של המשתתפים בהצבעה; היו הדעות שקולות, רשאי יושב ראש הישיבה להכריע.”

לצד זאת, האפשרות כי ועדת הבחירות המרכזית תאצול מסמכויותיה מוסדרת בסעיף 146(ב) לחוק: “הועדה המרכזית רשאית לאצול מסמכויותיה ליושב ראש הועדה יחד עם סגניו ולהעביר לביצועם תפקידים המוטלים עליה, למעט הסמכויות או התפקידים לפי סעיפים 17(ו), 19, 21(א), 68(ג), 76, 84, 137, 142 ו-145 והסמכות שלא לאשר רשימת מועמדים” [ההדגשה הוספה – י’ א’]. הנה כי כן, המחוקק קבע באילו מקרים הועדה המרכזית יכולה לאצול מסמכויותיה; וכי גם באותם מקרים, תאצול מסמכויותיה ליושב ראש הועדה יחד עם סגניו.

הקורא סעיפים אלו ברצף יתהה האם אין להגיע למסקנה פשוטה ולפיה המחוקק הקנה לוועדת הבחירות את הסמכות לאשר רשימות מועמדים, וקבע כי הסמכות שלא לאשרן אינה ניתנת לאצילה ליושב ראש הועדה.

10. מנגד, לטענת המשיבים 1 ו-4 סמכותו של יו”ר הועדה להכריע בשאלת אישור רשימת מפלגת הליכוד לבחירות לכנסת ה-25 נובעת מהמילים “הוגשה כהלכה” שבסעיף 63 לחוק הבחירות. לשיטת המשיבים 1 ו-4, יש להבחין בין מקרה של פסילת רשימה – לפי סעיף 7א לחוק, שהסמכות בו נתונה לוועדת הבחירות המרכזית; לבין מקרה שבו עולה שאלה של כשירות – קרי, האם רשימה “הוגשה כהלכה”, שבו הסמכות ליו”ר ועדת הבחירות. נומק: “כך פירשו את הסעיף וכך נהגו מאז ומעולם כל יושבי ראש ועדת הבחירות, באופן שכל הנושאים הקשורים לכשירות נדונים מזה עידן ועידנים בפני יושב ראש ועדת הבחירות לבדו.”

11. אם כך, לפנינו טענה לקיומו של “נוהג” או פרקטיקה המקנה ליו”ר ועדת הבחירות סמכות להכריע לבדו בנדון. גם אם אניח כי עלה בידי המשיבים 1 ו-4 להוכיח קיומו של מנהג או נוהג שכזה במקרים דומים, וספק רב אם כך לנוכח תקדימיות המקרה

שלפנינו, יש להזכיר מושכלות יסוד של עקרון חוקיות המינהל "הדמוקרטיה מקנה את הריבונות לעם. העם הוא שמקנה לממשלה ולכל רשות מינהלית אחרת, באמצעות חוקים, את כל הסמכויות שבידיהן. ואין בידיהן אלא הסמכויות שהחוק הקנה להן. החוק אם כן, הוא המקור, כמו גם הגבול, של כל תפקיד וכל סמכות של כל רשות" (יצחק זמיר הסמכות המינהלית 50 (מהדורה ראשונה) (תשנ"ו)). אשר למקרה של מנהג הנוגד חוק, נכתב זה מכבר בספרות המשפטית:

"[...] המשפט הישראלי מקנה גם לחקיקה מעמד עדיף על המנהג. כאשר קיים מנהג הנוגד חוק, הריהו נדחה מפני החוק, גם אם בפועל לא נעשה שימוש בחוק ואף אם המנהג מאוחר לחוק. הטעם העומד ביסוד השקפה זו הוא, כי נורמות משפטיות פרי יצירתו של הריבון עדיפות על פני כל מקור משפטי אחר" (שמעון שטרית "המנהג במשפט הציבורי" ספר קלינגהופר על המשפט הציבורי 375, 385 (יצחק זמיר עורך, 1993); ראו והשוו גם: בג"ץ 1179/90 סיעת ר"צ, התנועה לזכויות האזרח ולשלום נ' עובדיה עלי, ח"כ, ממלא-מקום יו"ר הכנסת, פ"ד מד(2) 031 (1990)).

בהמשך לאמור, בפסיקה נדונה לא אחת סוגיית תוקפו המשפטי של מנהג בהקשרים שונים (ראו: בג"ץ 9029/16 עו"ד יצחק אבירם נ' שרת המשפטים, חוות דעתו של השופט נ' הנדל (1.2.2017); ע"א 1773/06 אלף נ' קיבוץ איילת השחר, פסקאות 50-46 (19.12.2010); בג"ץ 3132/15 מפלגת יש עתיד בראשות יאיר לפיד נ' ראש ממשלת ישראל, פסקאות 45-47 לחוות דעתה של הנשיאה מ' נאור (13.4.2016)).

12. בענייננו, די לטעמי בקביעה, המתבקשת, כי ככל שפרשנות נכונה של החוק משמעותה כי סמכות מסוימת נתונה לוועדת הבחירות, ולא ליו"ר ועדת הבחירות, אין בכוחו של מנהג, נוהג או פרקטיקה מסוימים ליטול סמכות זו ממנה. בסוגיה שלפנינו אף יש להקפיד הקפדה יתרה, שכן המחלוקת היא האם הסמכות מצויה בידי ועדת הבחירות המרכזית, אשר פרט ליו"ר הוועדה היא מעין "כנסת זוטא" שחבריה נציגי גופים פוליטיים (בג"ץ 1262/06 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' סיעת ש"ס, פ"ד סא(1) 185, 204 (2006)); או בידיו של יו"ר הוועדה – אחד משופטי בית המשפט העליון (סעיף 17(א) לחוק הבחירות).

13. בהינתן האמור, קיים ספק של ממש האם החלטת יו"ר ועדת הבחירות ניתנה בסמכות. על אף שגם לגישתי יש הגיון רב כי ההכרעה בסוגיות אלו אכן תתקבל על ידי יו"ר ועדת הבחירות, לא לנו לשנות את ההסדר שהמחוקק קבע בחוק הבחירות באמצעות

פרשנות מרחיבה עד מאוד ללשון החוק (ראו והשוו: יעקב בן-שמש "מי מוסמך לפסול מועמד לפי סעיף 6א לחוק יסוד: הכנסת?" בלוג רשות הדברים 7 (2.10.2022)).

מכל מקום, ועל רקע האמור בחוות דעתה של הנשיאה, משעמדת יו"ר ועדת הבחירות לא הונחה לפני חברי ועדת הבחירות המרכזית כחות דעת שביכולתם לקבלה או לדחותה, איני רואה להכריע באשר למשקל שנדרש מהם לייחס לה.

בכל זאת אוסיף, כי אם החוק מסמיך את וועדת הבחירות המרכזית להכריע בנדון, אין לאמץ גישה המקנה לעמדת יו"ר ועדת הבחירות, במקרים מסוימים, משקל כה משמעותי – כמעט מכריע. יש שיגידו כי צמצום מרחב שיקול הדעת של חברי הוועדה באופן שכזה, שעלול לחייבם לאמץ את גישת יו"ר הוועדה כ"נקודת מוצא", מרוקן מתוכן את הסמכות שניתנה להם. כאמור, לא לנו לשנות את ההסדר שהמחוקק קבע בחוק הבחירות.

14. אל מול כל זאת, כמפורט בחוות דעתה של הנשיאה, הקושי שבטענת המערער הוא כי רק עתה, לפנינו, ראה להשיג על סמכות יו"ר ועדת הבחירות. בהתאם, טענה זו לא נדונה ולא הוכרעה בהחלטה מושא ערעור זה. כן ראוי לציין כי גם אם טענת המערער בדבר חוסר סמכות יו"ר ועדת הבחירות תתקבל, אין משמעות הדבר כי הוא התפטר "סמוך לפרישתו", אלא כי יש להשיב את הנושא לבחינת הגוף המוסמך.

מכל מקום, בנסיבות ענייננו סוגיה זו אינה מחייבת הכרעה מאחר שדי בטענות המערער ביחס להסתמכותו על פסק הדין כדי להצדיק את קבלת הערעור. על כך ארחיב כעת.

האם המערער התפטר בסמוך לפרישתו

15. כאמור, לטענת המערער יו"ר ועדת הבחירות שגה בקביעתו כי לא התפטר "בסמוך לפרישתו", בפרט בהתחשב בהסתמכותו על פסק הדין. ההכרעה בטענה זו מחייבת קביעות במספר שלבי ביניים: תחילה, יש לקבוע האם המערער נדרש להתפטר בסמוך להחלטת ועדת הכנסת או בסמוך להכרעה בערעור על החלטת ועדת הכנסת; בהתאם לכך, יש להכריע האם המערער, כקביעת יו"ר ועדת הבחירות, השתהה בהתנהלותו; ולבסוף, בהתחשב בקביעות לעיל, יש לקבוע האם המערער התפטר "בסמוך לפרישתו".

אבחן כעת סוגיות אלו על פי סדרן.

“בסמוך” להחלטת ועדת הכנסת או “בסמוך” להכרעה בערעור

16. דרך אחת לבחון את ציר הזמן הרלוונטי היא כי הערעור על החלטת ועדת הכנסת הוגש 49 יום לאחר שניתנה, והתפטרות המערער הוגשה 78 יום לאחר אותה החלטה. דרך שונה להציג ציר זמנים זה, היא כי המערער הגיש את התפטרותו יומיים בלבד לאחר שפרישתו מהסיעה הפכה ל“חלוטה”, עם דחיית הערעור שהגיש על החלטת ועדת הכנסת.

לטענת המערער, לו היה מתפטר עובר להכרעה בערעור, הדיון בו היה נהפך לתיאורטי בלבד. נוכח זאת, ומאחר שהדין מקנה לו זכות ערעור על החלטת ועדת הכנסת, נטען כי היה עליו להתפטר רק בסמוך לאחר ההכרעה בערעור, כפי שאכן עשה.

17. הנה כי כן, סוגיה מקדמית הדורשת הכרעה היא האם התיבה “סמוך לפרישתו” מתייחסת למועד החלטת ועדת הכנסת, או למועד ההכרעה בערעור על החלטת ועדת הכנסת. מורכבות השאלה מתחדדת מאחר שלצד זכות הערעור על החלטת ועדת הכנסת, שנקבעה כאמור בסעיף 61(ג) לחוק הכנסת, לא נקבעו סדרי הדין מתאימים. בשל כך נותרה עמימות ביחס לסד הזמנים להגשת הערעור והמצב המשפטי במהלך בירור הערעור – ובכלל זה האם הזמן שחולף עד להגשת הערעור וההכרעה בו נזקף אף הוא לחובת המערער.

18. על פני הדברים, המערער צודק כי אין ערך רב בזכות הערעור, הקבועה במפורש בחוק הכנסת, אם עובר להגשת הערעור או ההכרעה בו עליו להתפטר על מנת שלא תחול עליו הסנקציה הקבועה בסעיף 6א(א) לחוק. מנגד, אימוץ פרשנותו מעוררת מספר קשיים: ראשית, קיים קושי בכך שנקודת הפתיחה שלאורה יש לבחון האם המערער התפטר “סמוך לפרישתו” תקבע למעשה רק בחלוף פרק הזמן להגשת הערעור. משמע, אם מוגש ערעור, פרק זמן זה ימנה רק לאחר ההכרעה בו, ואם לבסוף, לאחר כ-60 ימים (למשל) לא מוגש ערעור, הרי שאותו פרק זמן החל בדיעבד כבר לפני 60 יום; שנית, פרשנות לפיה הביטוי “סמוך לפרישתו” מתייחס דווקא למועד ההכרעה בערעור על החלטת ועדת הכנסת אינה מתיישבת עם לשון החוק; שלישית, מתן האפשרות להאריך את פרק הזמן שנחשב “סמוך לפרישתו” באופן אוטומטי, באמצעות הגשת ערעור ועד להכרעה בו, אינה רצויה וחותרת תחת התכליות של סעיף 6א לחוק. קביעה שכזו אף תספק תמריץ לא רצוי להגשת ערעורי סרק ולגרירת רגליים במהלך הדיון בערעור.

19. לאחר שהוצגו לפנינו מספר גישות בעניין זה, לטעמי הדרך הנכונה לנהוג לפיה היא זו אשר בה אנו נוקטים מדי יום ביומו ביחס להחלטות שיפוטיות הנתקפות בהשגה ערעורית. היינו, ההחלטה שהתקבלה מחייבת מרגע שניתנה ותוקפה אינו מותנה ב"אשרור" ערכאת הערעור. בהתאם, מי שמבקש לעכבה או לקבל סעד זמני ביחס לה עד להכרעה בערעור, נדרש לפנות בבקשה מתאימה לסעד שכזה.

דומה כי כך אף סברו באי-כוח המערער בזמן אמת, כאשר בקשתו לעיכוב ביצוע החלטת ועדת הכנסת או למתן סעד זמני עד להכרעה בערעור נומקה במילים אלו: "... המבקש [המערער – י' א'] שהינו ח"כ מכהן מעוניין להתמודד לבחירות בכנסת העשרים וחמש. העובדה שהמבקש הוכרז (שלא כדין) כחבר כנסת פורש, לא מאפשרת לו, בין היתר, להיכלל ברשימת מועמדים שתוגש על ידי מפלגה שהייתה מיוצגת על ידי טיעה של הכנסת היוצאת" (מע/8, פסקה 24). אשר על כן, המערער ודאי שלא הופתע מכך שבהעדר סעד זמני שכזה בחירתו שלא להתפטר נושאת עמה סיכון משמעותי עבורו; כשם שהבין היטב כי גם באותה העת, טרם הפכה לחלוטה, החלטת ועדת הכנסת עומדת בעינה ומציבה לפניו מכשול מפני התמודדות בבחירות הקרובות ברשימת מפלגת הליכוד.

20. אם כך, מרגע שהוכרז על פרישת חבר כנסת מסוים מסיעתו, ככל שהוא מבקש להימנע מן הסנקציה הקבועה בסעיף 6א לחוק עליו להתפטר בסמוך לאותה החלטה. אם ברצונו לערער על החלטת ועדת הכנסת בעניינו זכותו לעשות כן, אולם עליו לקחת בחשבון כי בחירתו שלא להתפטר במהלך תקופת ביניים זו עלולה להוביל לקביעה כי לא התפטר בסמוך לפרישתו. אם חפץ אותו חבר כנסת להימנע מתוצאה זו, באפשרותו לבקש לעכב את ההחלטה מושא הערעור או כי יינתן סעד זמני בקשר עמה, או לחלופין, כי הדיון בערעור יתקיים בסד זמנים מתאים. במובן זה, אכן קיים יתרון משמעותי מבחינת אותו חבר כנסת להגיש את ערעורו בדחיפות שכן בהעדר עיכוב ביצוע או סעד זמני, הזמן שחולף מאז החלטת ועדת הכנסת ועד להכרעה בערעור על אותה החלטה מרע את מצבו.

בדרך זו לא תאויין זכות הערעור שהוקנתה בדין; ובד בבד, על פי עקרונות וכללים המעוגנים היטב במשפטנו, יתומרץ חבר הכנסת לפנות בהקדם לערכאת הערעור שמא השתהותו תוביל לדחיית בקשתו לעיכוב ביצוע או סעד זמני עד להכרעה בערעור (ראו: תקנות 95(ד)(3) ו-145 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018 (להלן: תקנות סדר הדין האזרחי); ע"א 8935/09 ופא טורס בע"מ נ' עו"ד אבנר כהן, פסקה 11 (10.11.2009); ע"מ 6764/12 אומניטק איכות בע"מ נ' הראל טכנולוגיות מידע בע"מ (13.9.2012)). כל זאת, באופן התורם למימוש התכליות שבבסיס סעיף 6א לחוק.

21. על כן, מסקנתי היא כי יש לבחון האם ההתפטרות נעשתה בסמוך למועד החלטת ועדת הכנסת על דבר פרישתו של חבר הכנסת, ולא למועד ההכרעה בערעור על אותה החלטה. כמו כן, בהעדר עיכוב ביצוע או סעד זמני מתאים, פרק הזמן שבו מתברר הערעור אף הוא נמנה לצורך כך.

בין שיהוי ל"בסמוך"

22. כעת לטענה כי ערעורו של שיקלי הוגש בשיהוי. עמדה זו לוקה בבסיסה, שכן היא מערבבת בין בחינת התיבה "סמוך לפרישתו" לבין טענת שיהוי. למעשה, הדברים אינם קשורים בהכרח אחד בשני ומלבד העובדה כי שניהם מתייחסים לממד הזמן אין ביניהם דמיון רב. גם תכליות דיני השיהוי והתכלית שבבסיס הדרישה כי חבר הכנסת יתפטר "סמוך לפרישתו" – אינן חופפות. יש להפריד אפוא בין שני היבטים אלו ולבחנם בנפרד, וכך אעשה.

23. תחילה ביחס לטענת ה"שיהוי". בנסיבות העניין איני מוצא כל עוגן לקביעה כי המערער השתהה בכך שהגיש את הערעור לאחר 49 יום מהחלטת ועדת הכנסת:

ראשית, כאשר על הפרק ניצבת זכות מפורשת שניתנה בחוק, ובוודאי זכות בעלת חשיבות כזכות ערעור, יש להצביע על טעמים כבדי משקל כדי להגבילה באופן כה משמעותי. כך בכלל וכך בפרט גם בענייננו, כאשר בבסיס זכות הערעור שנקבעה בסעיף 61(ג) לחוק הכנסת הרצון למנוע שימוש לא ענייני ברוב פוליטי. כפי שהדברים באו לידי ביטוי בדבריו של חבר הכנסת מיכאל איתן, אשר הסתייגותו הובילה להכללת זכות הערעור:

"... תהיה אפשרות ערעור על החלטתה של ועדת הכנסת בפני בית-משפט מחוזי בהרכב של שלושה שופטים, שידון כערכאת ערעור על החלטת ועדת הכנסת. אני חושב שעל-ידי הוספת ערכאת הערעור המשפטית אנחנו מונעים ניסיון של שימוש ברוב פוליטי, לא משפטי, לא ענייני, לעשיית חשבון עם חבר כנסת זה או אחר" (פרוטוקול הישיבה ה-266 של הכנסת ה-12, 2178 (12.2.1991)). אין לכרסם בתכלית חשובה זו באמצעות הצבת תנאי סף של שיהוי בדרך של חקיקה שיפוטית.

שנית, בענייננו אין מדובר בזכות ערעור על פסק דין של ערכאה דיונית, אלא בערעור על החלטת ועדת הכנסת בעודה בתפקיד מעין שיפוטי (מע/2, עמ' 8; ראו והשוו):

בג"ץ 620/85 ח"כ מוחמד מיעארי נ' יו"ר הכנסת, ח"כ שלמה הלל, מא(4) 169, 195-196 (1987). משכך, מדובר ב"גלגול ראשון" בבית המשפט.

במובן זה, זכות הערעור המוקנית בסעיף 61(ג) לחוק הכנסת דומה לזכות הערעור הקבועה בתקנה 23 לתקנות בתי משפט לענינים מינהליים (סדרי דין), התשס"א-2000 (להלן: תקנות בתי משפט לענינים מינהליים), אשר לגביה נכתב בספרות המשפטית:

"... יהיו נסיבות המקרה אשר יהיו, אדם המבקש להגיש ערעור מינהלי רשאי לעשות זאת תוך ארבעים וחמישה ימים [כיום תוך שישים ימים – י' א'], ובית המשפט אינו רשאי לדחות מחמת שיהוי ערעור שהוגש תוך תקופה זאת. [...] ערעור מינהלי, שהוא בדרך כלל ערעור על החלטה של בית דין מינהלי, כגון ועדת ערר לעניין מס מסוים, הוא ערעור על החלטה שיפוטית, להבדיל מעתירה מינהלית התוקפת החלטה מינהלית. כיוון שמדובר בערעור על החלטה שיפוטית, העדיף מתקין התקנות לנהוג בערעור מינהלי כפי שמקובל בערעור אזרחי" (יצחק זמיר הסמכות המינהלית כרך ג 1866, 1957 (2014)).

הסדר זה שונה מההסדר שנקבע בתקנות בתי משפט לענינים מינהליים באשר למועד להגשת עתירה מנהלית, הקובע במפורש כי יש להגישה ללא שיהוי (תקנה 3(ב) לתקנות בתי משפט לענינים מינהליים).

מכך ניתן לגזור שתי מסקנות: ראשונה, כי כאשר המחוקק ביקש לחייב בעל דין לפנות לבית המשפט בהליך משפטי ללא שיהוי – קבע זאת במפורש; שניה, כי גם אם נהג בעניינה של החלטת ועדת הכנסת בהתאם לכללים שנקבעו במקרים דומים – נגיע לכלל מסקנה כי לא ניתן לדחות ערעור שהוגש במועד מטעמי שיהוי.

שלישית, בעע"מ 1338/21 חנן אום אלפחם, חברה למתן שירותי בית ורווחה בע"מ נ' משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים (6.10.2021) (להלן: עניין אום אלפחם), התעוררה מחלוקת האם מוטלת על בעל דין החובה להגיש ערעור לפי תקנה 33(א) לתקנות בתי משפט לענינים מינהליים ללא שיהוי.

היינו, האם ניתן לדחות על הסף ערעור שהוגש במועד הקבוע בתקנות אלו מאחר שהוגש כביכול בשיהוי. כל זאת, לנוכח רוחה של הרפורמה שנקבעה בתקנות סדר הדין האזרחי. באותו מקרה עמדתי, בדעת רוב, על כך שאין לזקוף לחובת מערער את עצם

הגשת ערעורו בשלהי פרק הזמן הנתון לו לשם כך כשיהוי סובייקטיבי העלול להוביל לדחיית הערעור על הסף. אחד מנימוקי באותו המקרה, היה כי:

”... במסגרת הרפורמה בתקנות סדר הדין האזרחי הוארך פרק הזמן להגשת ערעור על פסק דין, ל-60 ימים מיום המצאתו [...] דברי ההסבר לתקנות סדר הדין האזרחי (בעמ' 42) מלמדים כי תיקון זה נעשה מאחר ובשונה מן ההסדר הקודם, על כתב הערעור להיות ערוך בדרך של סיכומים בכתב. מכך עולה, כי מחוקק המשנה הניח כי לשם עריכת והגשת ערעור בהתאם לדרישות הדין, עשויים להידרש 60 ימים, וזאת אף ללא כל טעם מיוחד. להשקפתי, הנחה זו, ככלל, יפה גם ביחס למועדים אחרים בדין להגשת ערעור” (עניין אום אלפחם, פסקה 8 לחוות דעתי; ההדגשה הוספה).

בין אם נפנה אפוא לתקנות בתי משפט לעניינים מינהליים, ובין אם לתקנות סדר הדין האזרחי, הקביעה כי הערעור לוקה בשיהוי נותרת ללא ביסוס. זאת ועוד, בענייננו – ערעור לפי סעיף 61(ג) לחוק הכנסת, כלל לא נקבעו סדרי דין מתאימים. כפועל יוצא, אימוץ הסדר דיוני מרחיק לכת שכזה דווקא בנסיבות אלו, מוקשה הוא.

24. הנה כי כן, מאחר שהערעור הוגש במועד, היות שאין חולק כעת על כך שניתן היה להגישו תוך 60 יום מהחלטת ועדת הכנסת, אין בסיס לדחותו על הסף מטעמי שיהוי או לזקוף לחובת המערער שיהוי כלשהו בהגשתו כפי שנקבע בהחלטת יו”ר ועדת הבחירות.

האם התפטרות המערער בחלוף 78 יום מהחלטת ועדת הכנסת נחשבת ל”סמוך לפרישתו”?

25. משקבעתי זאת, נותר לבחון האם, במנותק משאלת השיהוי, התפטרות המערער במועד האמור נעשתה בסמוך לפרישתו. בסוגיה זו לא שיקול אחד הוא שמנחה את ההכרעה, אלא שילובם של מספר שיקולים, עליהם אעמוד כעת.

26. תקדימיות המקרה – נסיבותיו של מקרה זה מחייבות אותנו לפלס דרך משפטית חדשה בענייניו הקונקרטי של המערער. באופן ספציפי, בהעדר סדרי דין להגשת הערעור נוצר חוסר בהירות משמעותי. מטעם זה, הגם שייתכן כי המערער יכול היה לנהוג ביתר זהירות, אין לזקוף לחובתו את מלוא פרק הזמן שחלף עד להתפטרותו.

27. אופן הדיון בערעור – בהינתן דחיפות הסוגיה אין לומר כי ההכרעה בערעור ניתנה בקצב משביע רצון. הערעור הוגש ביום 13.6.2022 ונדון רק ביום 10.7.2022, כאשר מועד הדיון נקבע רק לאחר שהמערער ביקש עיכוב ביצוע או סעד זמני לתקופת הערעור. לאחר מכן מועד הדיון הוקדם בכמה ימים, גם זאת לבקשת המערער. אף יש לציין כי בית המשפט המחוזי קבע כי בקשתו האמורה של המערער לסעד זמני או עיכוב ביצוע מתייגרת מאחר שנקבעו לוחות זמנים קצרים לשמיעת הערעור. אם כן, בעוד תקופת הערעור אף היא נמנית כאמור לצורך בחינה האם ההתפטרות נעשית "בסמוך" לפרישת חבר הכנסת, בנסיבות אלו אין מקום לייחס חלק משמעותי ממנה לחובת המערער.

28. עיתוי הגשת בקשת סיעת ימינה להכריז על המערער כפורש מהסיעה – סעיף 61(א) לחוק הכנסת קובע: "פרש חבר הכנסת מסיעתו שלא במסגרת התפלגות, תקבע ועדת הכנסת בישיבה שבסמוך לאחר הפרישה ולאחר שנתנה לחבר הכנסת הזדמנות להשמיע את טענותיו, את דבר פרישתו, וכן את השינוי במספר חברי אותה סיעה" (ההדגשה הוספה – י' א').

משמע, כשם שנדרש כי חבר הכנסת אשר נקבע דבר פרישתו יתפטר סמוך לכך על מנת שלא תחול עליו הסנקציה הקבועה בסעיף 6א לחוק, נקבע כי ועדת הכנסת תדון בדבר הפרישה בישיבה שבסמוך לאחר הפרישה. מצוות המחוקק אפוא היא לסמיכות זמנים בין מעשה הפרישה לקביעת ועדת הכנסת, וכן לסמיכות זמנים בין החלטת ועדת הכנסת להתפטרות חבר הכנסת. ההיגיון המשותף לקביעות אלו, הנגזר מתכלית סעיף 6א לחוק, הוא כי חבר הכנסת אשר פרש מסיעה מסוימת "ישיב את המנדט" בהקדם בהתפטרותו או יישא בהשלכות העתידיות הקבועות בדין. עיכוב בהכרזה על אותו חבר כנסת כפורש מן הסיעה, בדומה לעיכוב בהתפטרות חבר הכנסת לאחר קביעה ועדת הכנסת בנדון, חותר תחת תכלית זו.

בענייננו, נומק בבקשת ימינה לכינוס ועדת הכנסת להכרזה על המערער כפורש, "למעשה, מתחילת הדרך חה"כ שיקלי לא ראה עצמו כחלק מהסיעה" ו"למן הרגע הראשון ברור היה כי ח"כ שיקלי גמר אומר לפעול בניגוד מוחלט לעמדות הסיעה ומתוך כוונת מכוון להכשיל את הקואליציה שבראשותה עומדת הסיעה" (שם, עמ' 1). בכל זאת סיעת ימינה המתינה, משיקוליה, עד אשר ביקשה כ-10 חודשים לאחר הקמת הממשלה כי יוכרז על המערער כפורש מהסיעה. בהחלטת יו"ר ועדת הבחירות התנהלות המערער בתקופה ארוכה זו נזקפה לחובתו, ואולם התנהלות ימינה ובחירתה שלא לבקש כי יוכרז על דבר פרישתו, לא נלקחו בחשבון. לדידי נדרשת סימטריות מסוימת – אין לפרש את הביטוי "בסמוך" באופן דווקני כלפי המערער, ובאותה העת להקנות לביטוי זה פירוש כה רחב ביחס להתנהלות ימינה. אשר על כן, הגם שהחלטת ועדת הכנסת אינה זו הנתקפת בהליך

זה, לצורך פרשנות התיבה "סמוך לפרישתו" בעניינו של המערער יש להעניק לאמור משקל של ממש.

29. התנהלותו הפרלמנטרית של המערער מהחלטת ועדת הכנסת ועד להתפטרותו – אין חולק כי לאחר קביעת ועדת הכנסת על דבר פרישתו של המערער הוא הוסיף לפעול בניגוד לעמדת ימינה באותה העת. אכן, בהתאם לפסיקה (ראו: עניין העבודה, פסקה 8), יש להתחשב גם בכך לצורך קביעה האם התפטר בסמוך לפרישתו.

30. חשיבותה ומעמדה של הזכות להתמודד בבחירות – כשם ששיקול זה תומך בטענות המערער, אשר הגבלתו מלהתמודד ברשימת הליכוד לכנסת ה-25 תפגע בזכותו האמורה; בהינתן שהמערער הוכרז כפורש, האפשרות כי יתמודד ברשימת הליכוד עשויה להתפרש גם כפגיעה ברצון הבוחר ולחתור תחת התכליות של סעיף 6א לחוק.

31. שילובם של השיקולים שנסקרו עד כה אינו מצביע לעבר תוצאה חד משמעית. עם זאת, במקרה שלפנינו מצטרף לשיקולים אלו היבט ייחודי נוסף שהוא אשר מטה את הכף לטובת קבלת הערעור – אופן ניהול הליך הערעור בבית המשפט המחוזי, עמדת הייעוץ המשפטי לכנסת בדיון ובסופו של יום, פסק הדין כמפורט לעיל והסתמכות המערער על שנקבע בו.

הסתמכות המערער על פסק הדין של בית המשפט המחוזי

32. שיקלי ערער כאמור על החלטת ועדת הכנסת לגופה. ערעורו הופנה כלפי ה"גרעין הקשה" של החלטת ועדת הכנסת – בין היתר, טען כי עניינו כלל אינו נופל לגדרי סעיף 6א; כי זכות הטיעון המוקנית לו נפגעה; כי נפלו פגמים חמורים בהליך שהתנהל בוועדת הכנסת; כי החלטת ועדת הכנסת פוגעת בחופש המצפון וההצבעה של חברי הכנסת; כי בקשת ההפרשה הוגשה בשיהוי וכן טענות נוספות. טענות אלו ואחרות, בסופו של יום, לא הוכרעו לגופן מאחר שהמערער הגיע להסדר שקיבל תוקף של פסק דין, וזאת בהסתמך על עמדותיהם של בית המשפט המחוזי ושל בא-כוח ועדת הכנסת.

33. השתלשלות הדברים במהלך הדיון בערעור, כפי שהיא באה לידי ביטוי בפרוטוקול הדיון, ממחישה היטב כי בהחלטת יו"ר ועדת הבחירות לא ניתן משקל מספק לטענת המערער כי התגבשה אצלו הסתמכות משמעותית על פסק הדין, שניתן בעקבות עמדת הייעוץ המשפטי של הכנסת.

סוגיית הגדרת התפטרות המערער "בסמוך לפרישתו" הועלתה תחילה על ידי בית המשפט המחוזי. במענה לכך, הבהירה באת-כוח ועדת הכנסת שם, ובאת-כוח היועצת המשפטית לכנסת כאן:

"ס' 6א קובע כי ההתפטרות מהכנסת צריכה להיות בסמוך, יש פטיקה למקרה של אותו עניין קדימה פרץ רמון ואיציק. שם היתה התפטרות 45 ימים לאחר מעשה הפרישה וכב' השופט ברק בבג"ץ 1759/06 אומר (מצטטת). זה הסטנדרט שיש לנו בעניין בסמוך" (פרו' מיום 10.7.2022, עמ' 14, ש' 25-27).

בהמשך הפרוטוקול נכתב מפיה של באת-כוח ועדת הכנסת:

"אנו מוכנים לקבל את דברי חברי שהם סברו שזו הדרך להגשת הערעור ומאחר ולא היה פה שנים רבות הליך מהסוג הזה ומדובר בסוג של הליך מקדמי. בנסיבות המאוד חריגות של הליך זה אנו מוכנים לקבל בהתפטרות של התפטרות בסמוך. זה אינו תקדים שכל חברי כנסת יוכל להתנהג כך. מדובר בנסיבות החריגות כאן ומוכנים לראות את ההתפטרות ככל שתהיה כזו שנעשתה בסמוך" [השיבושים במקור – 'א'] (שם, עמ' 14, ש' 32-36).

34. לאחר דברים אלו נשמעה עמדת בא-כוח ימינה, שבסופה נערכה ביוזמת בית המשפט המחוזי הפסקה בדיון. כאשר חודש הדיון, ואף לאחר שהמערער שמע את עמדת באת-כוח ועדת הכנסת, המערער סירב לסגת מטענותיו; הבהיר כי הוא עומד על הכרעה בערעור; ביקש כי נוכח הדחיפות הקיימת החלטת בית המשפט תינתן באופן מידי, גם אם הדבר יעשה תחילה ללא נימוקים; ובא כוח המערער הוסיף וטען ביחס לגוף הערעור.

בהמשך לכך נערכה הפסקה נוספת בדיון – שניה, אף היא ביוזמת בית המשפט

המחוזי, אשר בסופה נרשמו הדברים הבאים מפני בא-כוח המערער:

"לאור הערות בית המשפט ולאור כך שכל יום קריטי למערער. על סמך דברים שנאמרו על ידי ב"כ המשיבים 1-3 בנוגע לכך שבנסיבות ענייננו המיוחדות, מועד הפרישה ייחשב כמועד הדיון היום, אם המערער יחזור בו מהערעור היום ויתפטר מכהונתו במהלך השבועות הקרובים, ואז לא תחול עליו המגבלה של ס' 6א(א). להסדר זה גם אם לא הסכמת ימינה, תינתן גושפנקא שיפוטית. מועד הפרישה ייחשב כמועד הפרישה של היום" (שם, עמ' 16, ש' 8-12).

לכך התייחסה באת-כוח ועדת הכנסת בהמשך הדיון בבית המשפט, במילים אלו:

”נוכח הנסיבות החריגות של המקרה דנן אנו מסכימים לראות את התפטרותו של המערער מהכנסת, ככל שהוא חוזר בו מהערער וככל שהיא נעשית בסמוך לדיון כאן, בסמוך הכוונה ל-3-4 ימים הקרובים לא יותר מכך, במקרה כזה נוכל לראות את אותה התפטרות שנעשית בהתאם לסעיף 6א לחוק יסוד הכנסת. יודגש כי ההסכמה נובעת אך ורק בשל חוסר הוודאות הדיוני שנוצר במקרה דנן כאשר המערער סבר כי נכון להגיש את הערעור בהתאם לסד הזמנים שנקבע בתקנות סדר הדין האזרחי. אין בהסכמה זו הנובעת מנסיבות העניין ובהעדר תקדימים ברורים בעניין זה, כדי ללמד על עמדת הייעוץ המשפטי של הכנסת בסוגיה, שכן ככלל העמדה היא כי על חבר כנסת אשר מעוניין למצות את זכות הערעור הקבועה בס’ 61ג’ לחוק הכנסת עליו להגיש את ערעורו בהקדם ללא השתהות ובסמך [כך במקור – י’ א’] להחלטת ועדת הכנסת כפורש מסיעתו” (שם, ש’ 14-22; ההדגשה הוספה – י’ א’).

כשלב זה בא-כוח ימינה הביע אף הוא התנגדות כי התפטרות המערער תהיה

”בשבועות הקרובים”. לאחר זאת, בא-כוח המערער אמר:

”כדי שיהיה ערך להסדר זה בסדר לומר שבטווח של ארבעת הימים הקרובים כפי שציינה חברתי, שתעוגן בהחלטת בית המשפט שחבר הכנסת שיקלי יתפטר וזה ייחשב כהתפטרות בסמוך לפרישה מהסיעה” (שם, ש’ 30-32).

מיד בהמשך ניתן פסק הדין בנוסח שצוטט לעיל, ובסופו המילים: “רשמנו לפנינו את עמדת ב”כ המשיבים 1-3, לפיה בנסיבות ערעור זה, אם המערער יתפטר בארבעת הימים הקרובים הדבר ייחשב מבחינת הכנסת כהתפטרות בסמוך למועד הפרישה. אף אנו סבורים כי בנסיבות העניין מדובר בעמדה ראויה העולה בקנה אחד עם החוק ועם עובדות המקרה” (ההדגשה הוספה – י’ א’).

35. אם כך, השינוי בעמדת המערער, אשר הוסיף ועמד תחילה על הערעור שהגיש, מקורו ב”הערות בית המשפט”. נכונות המערער שלא להמשיך לעמוד על ערעורו ולקבל פסק דין המכריע בטענותיו נסמכה על עמדת ועדת הכנסת, אשר הוצגה כ”עמדה מוסדית”; וזאת לאחר שנוהל מעין משא ומתן עם המערער ביחס לאותה עמדה – האם יתפטר לאחר מספר ימים או מספר שבועות; כאשר עמדת בא-כוח ועדת הכנסת הוצגה מספר פעמים, בהרחבה; ובעוד בא-כוח המערער מתנה את חזרתו מהערעור בכך שהדברים יעוגנו בפסק דינו של בית המשפט – כפי שאכן היה.

לא ניתן לקבל עמדה לפיה כל האמור “היה כלא היה”. משל הדברים נאמרו, נכתבו, עוגנו בפסק דין – אולם חסרי נפקות. אם לעמדת ועדת הכנסת אין משקל ממשי בנסיבות העניין, מדוע נוהל לגביה משא ומתן במהלך הדיון? אם המערער כלל אינו יכול

להסתמך על "עמדה מוסדית" של הכנסת, מהי התמורה אשר ניתנה לו בגין הסכמתו לחזור בו מהערעור שהגיש? אם פסק הדין אינו מבטא כראוי את ההסכמות שהושגו, מבחינת ועדת הכנסת, מדוע לא הוגשה השגה כלשהי עליו? החלטת יו"ר ועדת הבחירות מותירה שאלות אלו ללא מענה.

36. זאת ועוד, פרוטוקול הדיון אינו מגלה, ולו ברמז, הסתייגות כלשהי של מי מהצדדים מסמכותו של בית המשפט המחוזי לדון בסוגיה או בהכרה כי משקל עמדת ועדת הכנסת מוגבל ממילא. הסתייגות שכזו, אשר בכוחה לרוקן מתוכן את ההסכמה שהושגה, מצופה היה כי תירשם באופן ברור בפרוטוקול הדיון. לעומת זאת, בענייננו התבקש להכליל אותה בדיעבד במסגרת בקשה לתיקון פרוטוקול. בקשה אשר למעשה נדחתה, משבית המשפט המחוזי לא מצא להורות על תיקון כפי שהתבקש.

37. אם כן, יוצא כי בעקבות ההסכמות שהושגו המערער משך את ערעורו וויתר בכך על טענות ביחס להחלטת ועדת הכנסת וכעת הוא אף אינו יכול להתמודד לכנסת ה-25 במסגרת רשימה של סיעה "חדשה". על כן, מניעתו מלהתמודד ברשימת הליכוד משמעותה שלילת זכותו להתמודד בבחירות.

בראייתי מדובר בהסתמכות מובהקת, שראוי היה להקנות לה משקל משמעותי – ואף מכריע.

38. לזאת אוסיף, כי בחודשים שחלפו מאז פסק הדין ועד להגשת בקשת המשיבות 3-2 לוועדת הבחירות המרכזית, לא פנה איש, ואף לא המשיבות 2-3 או צד אחר להליך בבית המשפט המחוזי, בהשגה על פסק הדין. גם בכך יש כדי להגביר את אינטרס ההסתמכות של המערער.

39. מכל מקום, וכפי שעולה גם מחוות דעתה של הנשיאה, בית המשפט המחוזי לא היה צריך לחוות את עמדתו בסוגיה זו כלל, לא כל שכן באופן כה נחרץ. זאת, כאשר כלל לא נדרש להכריע בה בהליך שהתנהל בבית המשפט המחוזי ומקום בו הסמכות להכריע בה ממילא אינה נתונה לו. כמו כן, קשה להלום כיצד הוצגה מטעם ועדת הכנסת עמדה נחרצת כפי שעולה מפרוטוקול הדיון, מבלי להקפיד כי הסתייגויות כאלו ואחרות, ככל שישנן, יובהרו "ברחל בתך הקטנה". אולם, שגיאות וקשיים אלו לחוד – והסתמכות המערער לחוד.

יודגש, אין עסקינן בצדדים פרטיים בסכסוך אזרחי שגרתו. עמדת ועדת הכנסת הוצגה, כאמור, כ"עמדה מוסדית" של הכנסת. מעצם טיבה וטבעה, יש לעמדה זו משקל רב מבחינת המערער (וראו בעניין מפלגת העבודה, פסקאות 7-8, שם נלקחה בחשבון עמדת היועצת המשפטית). עמדת ועדת הכנסת אף אומצה למעשה על ידי בית המשפט המחוזי בפסק הדין. אין זה מפתיע כי בערעור שלפנינו באת-כוח היועצת המשפטית לכנסת הודתה לבסוף, בהגינותה, כי יש בסיס לטענת ההסתמכות שבפי המערער.

40. אשר לפסק הדין עצמו – פסק דינו של בית המשפט המחוזי אינו ניצב לבחינתנו כערכאת ערעור. הוא עומד בעינו גם כעת. אשר על כן, אם נאמץ את החלטת יו"ר ועדת הבחירות, נקלע למצב בלתי רצוי שבו בית המשפט מדבר בשני קולות באותו העניין ממש בשני הליכים מקבילים. הוזה אומר: בהרכב של שלושה שופטי בית המשפט המחוזי ייקבע כי עמדה לפיה התפטרות המערער במועד הנדון נחשבת ככזו שנעשית "בסמוך לפרישתו" היא עמדה "ראויה העולה בקנה אחד עם החוק ועם עובדות המקרה"; בעוד שלצד קביעה זו תאומץ על ידי בית המשפט העליון החלטת יו"ר ועדת הבחירות, שבה קביעה הפוכה, מבלי שפסק דינו של בית המשפט המחוזי נבחן, כמקובל, במסגרת ביקורת ערעורית.

לטעמי, "תקיפה עקיפה" מעין זו, של פסק דינו של בית המשפט המחוזי, אגב הליך בחירות, אין לה מקום.

41. כמו כן, בזמן שחלף מאז ביקשה ימינה כי יקבע דבר פרישתו של המערער, שינתה את עמדתה. עמדתה הנוכחית של ימינה, כפי שבאה לידי ביטוי במכתב בא-כוחה מיום 23.9.2022, היא כי: "מרשתי אינה מתנגדת] כיום להסדר הפשרה אליו הגיע מר עמיחי שיקלי [...] לפיו אם שיקלי יתפטר בארבעת הימים הקרובים הדבר יחשב מבחינת הכנסת כהתפטרות בסמוך למועד הפרישה".

גם לעמדה זו יש להעניק משקל מסוים, גם אם חשיבות קיומן של הוראות סעיף 6א לחוק חורגת ממערכת היחסים שבין חבר הכנסת לסיעה ממנה פרש. מעמדה זו ניתן להבין כי לשיטת ימינה, שהייתה צד להליך בבית המשפט המחוזי, באותו הליך הושג "הסדר פשרה" בנוסח זה. כיוצא מזאת, המערער לא בחר לחזור בו מן הערעור מבלי שניתן לו בתמורה דבר. כך ראה את הדברים צד שלישי להליך, שבזמן אמת התנגד להסכמות שהושגו. כמו כן, לא ניתן להתעלם מכך שסעיף 6א לחוק נועד להסדיר גם את היחסים שבין הסיעה ובין חבריה. בעוד עמדת ימינה אינה גורעת מתוקפה של החלטת ועדת הכנסת, מאחר שיו"ר ועדת הבחירות בחן את התנהלות המערער בפרק הזמן שבין

החלטת ועדת הכנסת ועד להתפטרותו, ראוי כי עמדת הסיעה באשר לאופן שבו יש לבחון את האירועים תילקח אף היא בחשבון.

42. אין לכחד, התוצאה במקרה שלפנינו היא שהמנגנון שנקבע בסעיף 6א(א) לחוק אינו אפקטיבי כלפי המערער. אולם, תוצאה זו נובעת במידה רבה מעיתוי הגשת בקשת סיעת ימינה להכריז על פרישת המערער ממנה, שלא לנו להרהר בשיקולים שהובילו לו; ומסמיכות הזמנים שנוצרה בין החלטת ועדת הכנסת לפיזור הכנסת ה-24 ביום 30.6.2022.

43. אשר על כן, במישור העקרוני ובמבט צופה פני עתיד, אם ימתין חבר כנסת 78 יום ממועד החלטת ועדת הכנסת בדבר פרישתו ועד להתפטרותו – קשה יהיה לומר כי התפטר "סמוך לפרישתו".

עם זאת, לפנינו מקרה ייחודי. כמפורט לעיל, המערער הסתמך באופן מובהק על עמדתה ה"מוסדית" של הכנסת; שוכנע מהערות בית המשפט המחוזי; ופעל בהתאם להסכמות שעוגנו בפסק דין. בעוד המערער קיים את חלקו בהסדר, החלטת יו"ר ועדת הבחירות רוקנה מתוכן את חלקו השני של הסדר זה. את הפגמים בעמדת ועדת הכנסת כפי שהוצגה בבית המשפט המחוזי, כמו גם הפגמים באופן שבו נהג בית המשפט המחוזי – אין לזקוף לחובת המערער. ודאי שלא באופן כה דרסטי עד כדי מניעתו מלהתמודד בבחירות.

אשר על כן, יש כאמור לקבל את הערעור.